

KEPPELUK LEVEN

„Rationaliseerend het mysterie naderen". (VII.)

We willen tot een einde komen met deze reeks; daarom zullen we thans, zonder te streven naar volledigheid, met enkele korte opmerkingen den weg vrij maken tot ons laatste artikel in het volgende nummer.

Hetgeen in Prof. Hepps opvatting kenmerkend is, komt volgens zijn eigen woorden hierop neer:

a. „de Gereformeerde dogmatiek", overtuigd, dat Christus een Goddelijk Persoon was en geen menschenpersoon of „ik" had, „formuleerde dit met het volste recht aldus: Christus' menschenlijke natuur was anhypostatisch, onpersoonlijk" (bl. 39);

b. „anhypostatisch" is „precies hetzelfde" als „onpersoonlijk" (bl. 40).

Naar mijn meening zijn beide uitspraken in haar exclusieve stelligheid onjuist. Want

a. de gereformeerde dogmatiek hebben behalve „anhypostatisch" ook andere woorden gekozen, h.v. „enhypostatisch" of „homo-hypostatisch"; en

b. „anhypostatisch" beteekent meer dan eens iets anders dan „onpersoonlijk". Dit alles hebben we reeds eerder opgemerkt; we willen het thans nog even adstrueeren.

Wat a. betreft: we gaven reeds voorbeelden. Er waren er veel meer te vinden, doch we volstaan in dit artikel met een verwijzing naar Junius, uit wiens werken Dr. A. Kuyper weer in 1882 een bloemlezing gaf (Bibl. Ref. Wormser). Junius (ed. 1882, p. 194) deelt de door ons reeds geciteerde opvatting, dat de twee naturen den persoon van Christus „constitueerden" (15). Hij spreekt van een „allervolkomenste en substantieele vereeniging der twee naturen in of tot één persoon"; en zegt dan, dat er nu geen „derde" ding ontstaan is, alsof de twee naturen twee „deelen" zouden zijn geweest, uit welker verbintenis een „derde" zou zijn ontstaan¹⁾. Ten bewijze daarvan poneert hij nu, dat door den Logos (den Tweeden Persoon der drieëenheid) de menschenlijke natuur, die eerst „anhypostatisch" was, is aangenomen, en dat deze daardoor „enhypostatisch" geworden is²⁾.

Waar nu de menschenlijke natuur volgens Junius „anhypostatisch" geworden is door de personeele unie der twee naturen, daar is ter beschrijving van den blijvend toestand der twee naturen na de vereeniging niet de term „anhypostatisch", doch die van „enhypostatisch" z.i. doeltreffend. En wij zouden dan genoopt zijn, den term „anhypostatisch" te aanvaarden? Maar dat zou het opleggen van een juk zijn, dat de vaders niet hebben gedragen.

Wat b. betreft, ik kies nu eens met opzet eenige schrijvers, die de Nederlandsche taal gebruikten. De groote moeite, die de vertaling van het woord „hypostase" oplevert, is oorzaak, dat zoo vaak „anhypostatisch" zonder meer als „onpersoonlijk" wordt opgevat; wie dit doet (met Prof. Hepp) rekent dan blijkbaar met het feit, dat „hypostase" meermalen „persoon" beteekent. Men dient evenwel scherp er mee te rekenen, dat deze vertaling lang niet in alle gevallen juist kan zijn.

Ik citeer gemakshalve allereerst Melchior Leydekker, „De Verborgenis des Geloofs", of „Het Kort Begrip der ware Godsgeleerdheid", 2e druk, Amsterdam, Schouten, 1729. Met volle handhaving, ook tegenover de cartesiansche filosofie (bl. 93) van het Christelijke geloof, gelijk het door de kerk is geformuleerd, keert hij zich zoowel tegen Nestorius als tegen Eutyches, wiens ketterij (dat er maar één persoon, en zoo ook maar één natuur in Christus was) hij — vrij verschoonend — hieruit verklaart, dat „hy van ouderdom begon te suffen" (259). Sprekende over de „daad van aanneeming, welke de Godgeleerde een personeele ondersteuning der menscheit Christi noemen", omschrijft hij deze alzoo, dat „door" deze personeele ondersteuning Christus' menscheit, die „eene eigene zelfstandigheid niet en had", begrepen werd, als bepaalt te wezen, te leven, en te zijn in en door de opneming en aanneming van zelfstandigheid des Soons Gods" (257). „Zelfstandigheid" nu is, strikt genomen, niet synoniem met „persoon"³⁾. Want: „door deze aanneming nu heeft Christus geen menschenlyk perzoon, maar alleen de natuur aangenomen; voor zoo veel sy niet gehad en heeft die zelfstandigheid, WAARDOOR ordinair menschenlyke personen zijn. Dog door de aanneming is op een uitsteekende wijze overvloedig vergoed, 't geen haar anders ontbrak, omdat het veel beter, en volmaakter is te bestaan door de aanneming des Soons Gods, als met een eigen zelfstandigheid..... Men moet bedenken, dat de Sone Gods door syn zelfstandige daad gemaakt heeft, dat de menscheit ten volmaaksten bepaald, onmededeelbaar is en ondersteund, in zijn zelfstandigheid zou zijn, wezen, en blijven" (258). Blijkbaar spelen hier de (verzwegen) termen „anhypostatisch" en „enhypostatisch" een rol in het denken van Leydekker; dat dit evenwel niet de erkenning van den term „onpersoonlijk" insluit, blijkt uit wat hij verder opmerkt: „men moet erkennen, dat er een waaragtige t'zamenvloeying der twee naturen is in de eenigheid des persoons, zulks dat ze in de zelfstandigheid des persoons beide te samen komen, en dat de persoon van beide de naturen, eerst van de Goddelijke

op het aldereigenst, en daarna van de menschenlyke, als aangenomen kan en moet benoemd worden" (262). Onpersoonlijk was de menschenlyke natuur dus niet volgens dezen gedachten-gang; ze was alleen maar niet menschenlyk-persoonlijk⁴⁾.

Een ander voorbeeld ontleenen we aan Johannes a Marck: „Het Merch der Christene Gotgeleerdheid" (Rotterdam, Topya, 1758). Hij vertaalt herhaaldelijk „personaliteit" door „self-bestaanlykheid"; constateert, dat deze „niet behoort tot de volkoomenheit der menschenlyke Naturen" (515); noemt daarom de „personeele" „vereeniging en eenigheid" der twee naturen ook wel „selfbestaanlyk" (523) en zegt daarvan, dat zij „veel verscheelt" „van alle eigenlyk genoemde Compositie of Tsaamenstellinge, soo uit verscheidene Weesenlyke Deelen, als uit een Onderwerp en sijne byvalligheeden; hoewel wygeern eene Oneigenlyke Tsaamenstellinge, in eene breedere zin, en die boovennatuurlyk zy uit de aannemende Persoon en aangenomene Menschheit hier erkennen met den Ouden" (527). En als hij de woorden „anhypostatisch" en „enhypostatisch" (die hij beide aanvaardt) in het Nederlandsch weergeven wil, dan kiest hij de vertaling: „Niet-Bestaande" of „In-Bestaande"⁵⁾. Immers, hij constateert: „het ontbeeren van alle Selfbestaanlykheit in de Menschheit Christi, die daarom Niet-Bestaande of In-Bestaande pleeg genoemd te worden, waardoor de Volkoomenheit der Menschlyke Naturen geensins wort benadeelt, en welke door geene Overbrenginge of Meedeelinge van de Goddelijke Selfbestaanlykheit kan worden vervult, tenzy de Menschlyke Nature tot een Persoon, jaa tot een Goddelijk Persoon verkeerdelyk werde gemaakt" (528).

„Hypostase" wordt hier niet vertaald door „persoon", doch door „zelfstandigheid"; geen wonder ook, want „persoon" werd dikwijls niet met „hypostase", doch met „hyphistamenon" (iets, dat hypostase heeft) aangeduid. Het woord „persoon" beteekent bij deze theologen iets anders dan bij Prof. Hepp (die het bij menschen op de eenzijdigheid laat slaan). „De Gotgeleerden (hebben) doorgaans noch toe te rechte, hier als eene middelweg gehouden, als sy de Personaliteit in het gemeen hebben geseit, te zijn: eene stellige maniere van het zelfstandige weesen, die de laatste bepalinge, voltrekkinge, en onmededeelbaarheid aan het selve geeft" (bl. 128). Hier ligt de weg weer open voor de theorie, dat Christus' menschenlyke natuur persoonlijk heeten kan door de „aanneming" van den Persoon van Gods Zoon (zie boven) en wordt de pas afgesneden aan de leer eener „algemeen-menschenlyke natuur"; want op de „onmededeelbaarheid" komt hier alles aan. Alleen maar: indien men de persoonlijkheid (langs dezen weg) aan de menschenlyke natuur zou toekennen, dan is ze geen „eigene", doch een „aangenomen", verkregen persoonlijkheid, verkregen door en in den Persoon van den Zoon.

En voor het overige: „Indien men hier van eene duidelijker verklaringe eischt, soo mogen wy liever de swakheit van ons verstant en uitsprake bekenen, als met een seker gevaar van de voornaamste grondwaarheeden, de sake selve ruukelooslyk loochenen" (a Marck, 128).

a Marck zei dit tegen de filosofen.

Dat gebeurt nog wel eens.

Maar theologen kunnen soms ook goed doen, hier naar te luisteren.

K. S.

1) *Duarum natura(rum) perfectissima, & substantialis in unum personam coniunctio.*

2) „Constitueeren" wordt dus óók door Junius onderscheiden van „componereen"; het eerste is goed, het tweede verwerpelijk.

3) *Humana prius ávaváσtatoc in unitatem personae assumpta est á λóγoc & facta évaváσtatoc.*

4) Wel is een persoon „zelfstandigheid" bij hem: drie zelfstandigheden in God.

5) „Persoon" raakt bij hem de bestaanswijze (89): hypostasis, subsistentia, prosopon, persona worden naast elkaar gebruikt (ib.).

6) Ook Petrus van Mastricht toont aan, dat Prof. Hepp de vaders en de Synopsis misverstand, toen hij „anhypostatos" (*propriea subsistentiae expert*) vertaalde door „onpersoonlijk", als ware hypostase in den zin van subsistentie: persoon, en niets anders. Van Mastricht (b.v. Besch. en Pr. Godgel., II, 493 v.) vertaalt „personaliteit" door „bestaanlykheid". Hij merkt op: „De Rechtzinnigen stellen zulks vast, door volstrekt alle *bestaanlykheit* aan de menschenlyke nature te weigeren. Ondertusschen staan zy aan dezelve toe eene *aanwezenheit*, en wel eene *zelfstandige*, schoon niet eene *onmededeelbare*, en dus niet op zichzelf bestaande" (494). Ook hij vertaalt „anhypostatos" door: „inbestaande"; voorts verschilt zijn meening weer van die van andere gereformeerden: „(de menschenlyke natuur is) van ene *Personaliteit*, DOOR dewelke de nature onmededeelbaar en (completa) volkomen wordt, t'enemalen versterken: t'enemalen zegge ik, dat is, niet alleen van ene eige en haar in 't byzonder toekomstende, welke ene dubbele *Personaliteit* zou invoeren; maar ook van ene (participata) mededeelachtige, waardoor ze van zommigen *évenáσtatoc*, inbestaande genoemd wordt, ontbloot: omdat op die wyze de menschenlyke natuur bestaan zou door de Goddelijke *Personaliteit*, en de menschenlyke dus zou zijn een Goddelijk Persoon" (482). Hij spreekt van een „Personéle vereeniging, niet ten aanzien van den eindpaal *vanwaar*, dat 'tzy ene vereeniging van Personen, gelyk Nestorius wilde; maar ten aanzien van den eindpaal *waartoe*, omdat ze strekt tot enen Persoon". (484). Hier ligt de reeds besproken onzekerheid in terminologie in dogmatiek en belijdenis-uitgaven en -uitspraken bloot: den eenen keer sprak men van twee naturen „in", den anderen keer van twee naturen „tot" één(igheid des) persoon(s); in met, abl., of met acc. Van Mastricht spreekt dan ook van „den Persoon des Godt-mensch", of van „den Persoon Godt-mensch" (487). Vergelyk 489, 493 (de menschenlyke natuur zonder „bestaanlykheit"). Zie ook Daniël le Roy, Theol. Hist. Didactica, I, Rotterdam 1736: de „menschenlyke natuur ontbloot van een eigen „zelfstandigheid" (794).

Zijn dit Uw kinderen?

Zijn dit Uw kinderen?

Dat had Ruth de Moabitische met eenigen schijn van recht kunnen zeggen.

Zij was in het gezin van Elimélech met den zelfkant van Israël in aanraking gekomen.

Elimélech had den welstand voor zich en zijn gezin buiten het Verbond óm gezocht. Zijn volk had veertig woestijnjaren getrotseerd om het Heilige Land te beërven, hém vielen eenige crisisjaren te lang. Het land, overvloedig van melk en honig, loog, omdat het overvloedig was van de zonde van Verbondsverlating. Maar Elimélech heeft niet geworsteld om de vervulling der belofte, hij is vlug geëmigreed naar een land, waarvoor hij geen belofte had. De economische nood was voor hem een quaestie van gras, niet van Verbondsgeen en Verbondsvloek. Misschien heeft hij zijn afhoereeren wel gemotiveerd „Is het mijn schuld?" kan hij geredeneerd hebben, „Israël is geestelijk zoo gezonken, dat je nog beter met ernstige, hoogstaande Moabitien omgaan kunt!"

Zijn zoons, Machlon en Chilion, zijn op den weg der Verbondsverlating verder gegaan. Als zij daar in Moab met een paar knappe, lieve meisjes kennismaken, dan komt het al dra tot verloven en trouwen. Heidinnetjes, weliswaar, maar van een sympathiek genre! En: als zij nu eenmaal zin in elkaar hebben!

In Naomi, de lieve en mooie vrouw, schijnt wel iets anders geleefd te hebben. Althans zij kruipt, verouderd en beroofd, als een geslagen hond naar het Land van Immanuel terug. Maar het geloofsvertrouwen is in haar toch ondergegaan. Zij voelt zich meer lijderes dan zondares. Zij klaagt meer over de wegen des Heeren dan over haar weg van Verbondsverlating. Als Orpa mee opgaan wil en reeds op den drempel staat van het Land der Belofte, stoot zij haar af: „Och kind, in Israël is het ook niets gedaan! Je kunt beter met een Moabit trouwen!"

Schaffen wij die tableaux over „Orpa's keuze" maar gerust af en zeggen wij met droefheid van Naomi: „die wilden ingaan, hebt gij verhinderd!" En dit alles, omdat de vastheid van het Verbond voor haar is verdonkerd: „Ik ben Zijn kind niet, de Almachtige heeft tégen mij getuigd!"

Maar zie nu het wonder van het geloof! Ruth, de Moabitische, heeft Góð gezien, God gezien in Zijn Verbond, want een ander zien van God is er niet. Daarom heeft zij ook de Kerk gezien in Elimélech en Naomi. Dan zegt zij niet: „Zijn dit Uw kinderen?", maar dan spreekt het geloof in haar: „Uw volk is mijn volk en uw God is mijn God." Omdat zij Góð zag in Zijn Verbond, heeft zij het evangelie gehoord en in één adem heeft zij, de Kerk ziende, beleden: „waarvan ik een levend lidmaat ben en eeuwig zal blijven." Als een jubel klinkt van haar lippen een psalm des Verbonds!

Ruth, Ruth, gaat dat zoo gemakkelijk?

Naomi, je oude moeder, vraagt nog weifelend: „Ben ik Zijn kind wel?" en jij neemt het zoo maar aan. Maar Boaz heeft den eenigen troost verstaan: Uw loon zij volkomen van den Heere, den God Israëls, onder Wiens vleugelen gij gekomen zijt om toevlucht te nemen! En Boaz is daarin beeld van Hem, Dien God macht gegeven heeft over alle vleesch, omdat Hij al, wat God Hem gegeven heeft, het eeuwige leven geve.

Zullen wij nu het woord Verbond vanwege deszelfs onbegrijpelijkheid opbergen in een theologisch lexicon?

Zullen wij de Kerk in de Zending en in de Evangelisatie achteraanstellen... om de menschen niet af te stooten?

Zullen wij zelf niet ingaan — althans niet ingaan in de vrijmoedigheid des geloofs — en zullen wij verhinderen die ingaan willen?

Of zullen wij Ruth de Moabitische geloovig nazingen den psalm des Verbonds?

Die Man zal niet rusten totdat Hij onze zaak voleind hebbe!

N. B.

Tusschen interventie en non-interventie. (IV.)

Nog slechts enkele kleinigheden vragen de aandacht. Vooreerst de interpretatie van Dr. J. H. Bavinck. Ik had opgemerkt in ons blad, dat volgens de beschouwing, die Dr. J. H. Bavinck inzake de „ziel" ten beste gaf, het woord „onpersoonlijk" niet zou passen voor de ziel van Christus. Dr. Steen nu gaat met Dr. Bavinck mee, als deze „elke ziel vanzelf persoonlijkheid" noemt; ze „moet het zijn, wil zij niet ophouden te bestaan".

Nu willen we niet lang stil staan bij het feit, dat Dr. Steen zoo spoedig met Dr. Bavinck het eens is in een kwestie, waar ondergeteekende nog eens over slapen moet. We zullen aannemen, dat hij zijn gronden er voor heeft, als hij Dr. J. H. Bavinck bijvalt, en h.v. gereformeerde vaders als Melchior Leydekker afvalt, die, de ware leere der drieëenheid „voorstellende", en „nader verklarende", verzekert, dat „de ziele geen